

APIE DAR VIENĄ ANKSTYVIAUSIO LIETUVOS REFORMACIJOS PAMINKLO EGZEMPLIORIŲ

Dainora Pociūtė | Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas
Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas: dainora.pociute@flf.vu.lt

2011 metais publikuotame pirmajame Lietuvos reformacijos paminklų tome *Monumenta reformationis Lithuanicae* buvo parengta ir išspausdinta kritinė Johanno Hoppijaus veikalo *Oratio funebris* (Karaliaučius, 1547) publikacija¹. Šis Karaliaučiaus leidinys ypatingas tuo, kad jame pateikti du ankstyviausi su Lietuvos reformacijos istorija susiję rašytiniai paminklai. Lietuvos reformacijos pradininkui Abraomui Kulviečiui (m. 1545) skirta J. Hoppijaus laidotuvių kalba, parašyta A. Kulviečio mirties metinių proga (1546), yra ne tik pirmoji A. Kulviečio biografija, bet ir pirmas lietuviui skirtas klasikinio laidotuvių kalbos žanro kūrinys. Sykiu su ja J. Hoppijaus veikale paskelbtas ir A. Kulviečio *Confessio fidei* – pirmasis Lietuvos protestantiškasis tekstas, laiško karalienei Bonai Sforzai forma parašytas A. Kulviečio *Tikėjimo išpažinimas* (1542)². Nėra žinių, kad ši konfesija galėjo būti publikuota anksčiau, iki pasirodymo šiame J. Hoppijaus veikale.

Abu J. Hoppijaus ir A. Kulviečio kūriniai, ankstyviausi Lietuvos reformacijos šaltiniai, XX a. istoriografijai buvo žinomi tik iš dalinių perrašų, atliktų iš Karaliaučiaus karališkoje ir Karaliaučiaus universiteto bibliotekose iki Antrojo pasaulinio karo buvusių dviejų šio reto leidinio egzempliorių, XIX a. pabaigoje aprašytų žymaus Prūsijos reformacijos istoriko Pauliaus Tschackerto. Po Antrojo pasaulinio karo nebeturint duomenų, kur dingo du Karaliaučiaus bibliotekose buvę egzemplioriai, J. Hoppijaus leidinys su pirmąja Lietuvos ir Lenkijos regiono protestantiškąja konfesija istoriografijai buvo nebežinomas.

Kritinė publikacija buvo parengta pagal Anglijoje, Durhamo universiteto bibliotekoje aptiktą naują J. Hoppijaus knygos egzempliorių, kuris buvo įvertintas kaip unikumas³. Šio Anglijos universiteto bibliotekai knyga atiteko su kolekcininko,

1 *Abraomas Kulvietis: pirmasis Lietuvos Reformacijos paminklas = The first recorded text of the Lithuanian reformation*: Abraomo Kulviečio „Confessio fidei“ ir Johanno Hoppijaus „Oratio funebris“ (1547): studija, faksimilė, komentuotas leidimas, vertimas į lietuvių kalbą. Parengė Dainora Pociūtė. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

205 p. (*Monumenta reformationis Lithuanicae*).

2 Plačiau apie kūrinius žr. POCIŪTĖ, Dainora. Abraomas Kulvietis ir pirmasis evangelikų Tikėjimo išpažinimas Lietuvoje. Iš *Abraomas Kulvietis: pirmasis Lietuvos reformacijos paminklas*, p. 11–36.

3 *Durham University. Library Catalogue*. Prieiga per internetą: <<https://library.dur.ac.uk/search-S1?>

Oksfordo universiteto profesoriaus Martino Josepho Routho (1755–1854) kolekcija⁴. Puikiai išlikusio spaudinio faksimilė buvo paskelbta sykiu su visu minėtu kriptiniu 2011 metų leidimu.

Praėjus keletui metų turime žinių ir apie antrąją šios J. Hoppijaus knygos egzempliorių. Jis saugomas Rusijos nacionalinėje bibliotekoje Sankt Peterburge (iki 1992 m. – Valstybinė viešoji M. Saltykovo Ščedrino biblioteka), sign. 16.64.5.52. Leidinys neseniai buvo įtrauktas į elektroninį šios bibliotekos katalogą⁵. Už detalesnę informaciją apie šį egzempliorių esu dėkinga Maskvos universiteto profesoriui istorikui Markui Jusimui, su kuriuo susipažinau Rygoje 2010 m. vykusioje italistikos konferencijoje, organizuotoje Rusijos mokslų akademijos Istorijos instituto ir Rygos universiteto. Profesorius, su kuriuo konferencijos pranešimo tema rengdama straipsnį bendravau įvairiais XVI a. literatūros klausimais, nuoširdžiai susidomėjo J. Hoppijaus leidinio likimu ir apsilankęs bibliotekoje jį apžiūrėjo. Knygoje yra marginalijų. Leidinio antraštiniame puslapyje yra rankraštinis įrašas apie knygos autorių Hoppijų: *ab a[nn]o 1544 acad[emico] Professore, q[ui] a[nn]o 1552 in Culmensi a[nn]o 1555 in Elbing a[nn]o 1556 in Dantisc[o] Gymn[asio] Rector fuit; mort[uus] est a[nn]o eodem.*

Šio įrašo duomenys, turint galvoje ir nurodytą mirties datą, ne visai sutampa su šiandienos istoriografijos žiniomis apie J. Hoppijų (Ioannes Hoppius Budissensis, Johann Hoppe, prieš 1520–1565), iš Saksonijos miesto Bauceno (Bautzen) kilusį A. Kulviečio kolegą, kunigaikščio Albrechto pakviestą dirbti Karaliaučiaus universitete, tačiau įrašė teisingai nurodytos jo pagrindinės gyvenimo ir veiklos vietas: Karaliaučius, Kulmas, Elbingas ir Gdanskas.

Sankt Peterburge saugomas egzempliorius priklausė žymiajai Zaluskių bibliotekai, kuri 1747 m. dviejų brolių vyskupų Andriaus Stanislovo Zaluskio ir Juozapo Andriaus Zaluskio (Andrzej Stanisław Załuski, Józef Andrzej Załuski) buvo įkurta Varšuvoje kaip pirmoji Abiejų Tautų Respublikos viešoji biblioteka, sutelkus privačius rinkinius. Vos įsteigta biblioteka turėjo apie 200 tūkstančių spaudinių, o ilgainiui buvo daugiau nei dvigubai išplėsta ne tik spaudiniais, bet ir turtinga rankraščių kolekcija. Po Trečiojo Lietuvos ir Lenkijos padalijimo Zaluskių biblioteka imperatorės Jekaterinos nurodymu buvo išvežta į Rusiją ir tapo Peterburge XIX a. atidarytos Rusijos imperatoriškos bibliotekos, tapusios viena turtingiausių pasaulio bibliotekų, pagrindu. Dalis bibliotekos (knygos lenkų kalba) Lenkijai buvo grąžinta 1921 m., bet ji beveik visa žuvo per Antrąją pasaulinį karą.

Tad šiuo metu žinome du šio Lietuvos reformacijos istorijai išskirtinio leidinio egzempliorius, saugomus Durhame ir Sankt Peterburge.

Įteikta 2016 m. birželio 30 d.

X(Hoppe)&searchscope=1&SORT=D/X(Hoppe)&searchscope=1&SORT=D&SUBKEY=(Hoppe)/1%2C79%2C79%2CB/frameset&FF=X(Hoppe)&searchscope=1&SORT=D&6%2C6%2C>.

4 Plačiau žr. GELUMBECKAITĖ, Jolanta. Šaltinio

aprašas. Iš *Abraomas Kulvietis: pirmasis Lietuvos reformacijos paminklas*, p. 67–72.

5 *Каталогу РНБ*. Prieiga per internetą: <<http://www.nlr.ru/rlin/in16.php>>.